

Lesson Four-The הגדה Found In סדר רב עמרם גאון
The First הגדה

Source 1

סדר רב עמרם גאון-ואין צריך לומר שעשה נסים, שכך אמר ראש ישיבה, המקדש בפסח אין צריך לומר על הכוס שעשה נסים. מאי טעמא, הואיל וצריך לומר ועשה לנו את כל הנסים האלו, ושם צריך להזכיר שעבוד ועבדות וגם וגאולה, אינו צריך להזכיר כאן. ואם מזכיר שתי פעמים, מוציא שם שמים לבטלה. ובהנוכה ובפורים אנו אומרים אותה ברכה בפני עצמה, ששם אין קדוש ולא הגדה ולא סדר נסים בפסח, וכך מנהג בשתי ישיבות שאין אומרים.

Translation: It is not necessary to recite the Bracha of Sh'Asa Nissim. This is what the head of the Yeshiva said: he who recites Kiddush on Pesach is not required to add the Bracha of Sh'Asa Nissim to the end of Kiddush. Why? Because during the course of reciting the Haggadah the person will say: V'Asa Lanu Es Kol Ha'Nissim Ha'Eilu and at that point he will be referring to the bondage and slavery and to the redemption. Therefore it is not necessary to refer to the miracles at the beginning of the Seder. If he were to refer to it twice, he would be invoking the name of G-d in vain on one of those occasions. in that way, Pesach is different from Chanukah and Purim. It is necessary to recite the Bracha of Sh'Asa Nissim as an independent Bracha on those holidays since we do not recite Kiddush nor do we read a Haggadah nor any other of the miracles as we do on Pesach. That is the custom in the two Yeshivos that the Bracha of Sh'Asa Nissim is not recited at the Seder.

Source 2

מנהג ארץ ישראל-ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם בורא פרי הגפן. ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר קדש ישראל עמו מכל העמים ורצה בהם מכל הלשונות ויתן לנו ה' א-להינו שבתות למנוחה חגים וזמנים לששון את יום השבת הזה את יום חג המצות לשמחה וליום טוב ולמקראי קדש כי בו עשה ה' א-להינו נסים וגבורות לאוהביו ונפלאות לבני יידינו ברוך אתה ה' מקדש ישראל השבת וחג המצות ומועדי שמחה והזמנים ומקראי קדש. ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם שהחנינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.

Source 3

לפיכך אנהנו חייבים להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה ולקלם, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה. ונאמר לפנינו שירה חדשה. הללוי-ה:

Source 4

סדר רב עמרם גאון- וכך אמר רב נטרונאי גאון ריש מתיבתא, מי שאומר בקידוש של פסח אשר קדש את ישראל, וכשגומרים מה נשתנה אין אומר עבדים היינו לפרעה, ואינו אומר מתחלה, אלא אומר ויאמר יהושע אל כל העם עד ויעקב ובניו ירדו מצרים, ואומר מברוך שומר עד צא ולמד, וקורא ארמי אובד אבי עד שגומר את הפרשה כלה, פסוקין כמות שהן ואינו אומר מדרש כלל, ואומר רבן גמליאל אומר, ואשר גאלנו והלל, תימה גדול בדבר זה.

הגדה The Origin Of The

מי שנוהג מנהג זה אין צריך לומר שלא יצא, אלא כל מי שעושה כן, מין הוא, וחלוק לב הוא, וכופר בדברי חכמים ז"ל, ובוזה דברי משנה ותלמוד. וחייבין כל הקהלות לנדותו ולהבדילו מקהל ישראל, בכתוב והוא יבדל מקהל הגולה (עזרא י', ח').

Translation: Thus said R. Natroni Gaon, head of the Yeshiva: whoever includes in Kiddush the words: Asher Kidaish Es Yisroel and when they conclude Mah Nishtana do not recite Avadim Hayeenu and they do not include the line of the Mitchila but begin with Va'Yomer Yehoshua and then say from Baruch Shomer until Tzei Oo'Limad and read the verses of Arami Oved Avi until the last verse and do not add any Midrash and then say Rabban Gamliel Omer until Asher Ga'Alnu, is acting in a shocking manner. Concerning he who follows that practice it is not enough to say that he did not fulfill his obligation. Instead say that all who follow that custom are apostates and have separated themselves from the community and deny the veracity of the words of our Sages and ridicule the words of the Mishna and Talmud. Every Jewish community should ban them and to separate them from the community, as it is written: (Ezra 10,8): he has separated himself from the community in the Diaspora.

וכי עבדים היינו שאמרו חכמים ז"ל לא מן התורה הוא, ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה (דברים ו', כ"א). ויאמר יהושע אל כל העם (יהושע כ"ד, ב') לא מתחלה עובדי עבודה זרה הוא. שכך שנינו, מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ואמרנו מאי גנות? רב אמר עבדים היינו. ואילולי טינא שיש בלבבם וחלוק לבם ואין רוצין לומר דברי משנה ותלמוד, מאי איכפת להם לומר מתחלה.

Translation: Is it not true that the verse of Avadim Hayeenu is found in the Torah as it is written: (Devarim 6, 21) and you shall say to your children: we were slaves to Pharaoh in Egypt and is it not written: (Yehoshua 24, 2) and Yehoshua said to the nation. Is it not true that our forefathers began as idol worshippers. This is in accordance with what is found in the Mishna: you begin by describing the shameful aspects of Jewish history and conclude by praising G-d for uplifting the Jewish People. The Sages in the Talmud then asked: what is the shameful aspect of Jewish history? Rav answered that it is represented by the verse: Avadim Hayeenu. Are not those who omit this verse desiring to separate themselves from the community and do not wish to include what the Mishna and Talmud requires? Why do they not want to admit that our forefathers were idol worshippers?

אלא הללו מינין ומלעיגין ובוזין דברי חז"ל, ותלמידי ענן ירקב שמו, אבי אביו של דניאל, חוט המשולש ברשע ובמינות, שאמר לכל התועים והזונים אחריו, עזבו דברי משנה ותלמוד ואני אעשה לכם תלמוד משלי. ועדיין הם בטעותם ונעשו אומה לעצמן, ותקן תלמוד של רשע ושל עול לעצמו, וראה מרנא ורבנא אלעזר אלוף ז"ל דמן אספמיא ספר תועבות שלו שקורין אותו "ספר מצות", כמה תחבולות יש בו. ועבשיו צריכין לנדותם שלא להתפלל עם ישראל בבית הכנסת ולהבדילם עד שחוזרין למוטב, ומקבלין עליהן שנוהגין כמנהג של שתי ישיבות, שכל מי שאינו נוהג מנהג שלנו לא יצא ידי חובתו.

Translation: Therefore we must conclude that their actions demonstrate that they are apostates. They mock and disparage the words of our Sages. They are the followers of Anan, may his name rot, the grandfather of Daniel, a family lineage of evil and apostasy, who led his followers with errors. They have abandoned the words of the Mishna and Talmud and he promised them that he would create his own Talmud. To this day they still are mired in their errors and have become a separate nation and have created scholarship of

הגדה The Origin Of The

evil and deceit. Our own R. Elazar from Spain saw their evil book that they called: "Sefer Ha'Mitzvos" and how much deceit is contained therein. Now we must ban them so that they do not pray together with the Jewish People in synagogue and we must separate from them until they mend their ways and they decide to follow the ways of the two Yeshivos because whoever does not follow our practices has not fulfilled his obligations.

Source 5

מנהג ארץ ישראל – מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אין אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבשל הלילה הזה כולו צלי.

לפי דעתו שלבן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ואומר בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעלם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שער לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרימה. ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא שהקדוש ברוך הוא מחשב את הקץ לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל שנאמר כמשאמר לאברהם אבינו בין הבתרים שנאמר (בראשית ט"ו) ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה.

היא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לבלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה הרשע לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל שנאמר (דברים כ"ו) ארמי אובד אבי וירד מצרימה אנוסה על פי הדבר; ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב; וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה. ונצחק אל ה' א-להי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו. ויוציאנו ה' ממצרים לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח. אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו. ביד חזקה שתים בזרוע נטויה שתים במורא גדול שתים באותות שתים ובמופתים שנים אלו עשר מכות שהביא המקום ברוך הוא על המצרים במצרים. ואלו הן.

דם. צפרדע. כנים. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשך. מכות בכורות.

רבן גמליאל אומר כל שלא אמר שלשה דברים אילו בפסח לא יצא ידי חובתו. פסח. מצה. ומרורים. פסח על שום שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות י"ב) ואמרתם זבח פסח הוא לי"י אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו.

Source 6

סדר רב עמרם גאון – ולאחר ששותין מביאין מים ונוטלים ידיהם ומברכין על נטילת ידיים, דאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא כל שטיבולו במשקין צריך נטילת ידיים.

הגדה The Origin Of The

Translation: After drinking the first cup of wine, water is brought to the table and they wash their hands and recite the Bracha of Al Netilas Yadayim based on what R. Elazar said in the name of R. Oshiya: prior to eating anything that will be dipped in a liquid, one must wash one's hands and recite the Bracha of Al Netilas Yadayim.

Source 7

סדר רב עמרם גאון – ומתחיל בגנות ומסיים בשבת, ודורש מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה, וזה גנות. וכך היא ההגדה והדרישה.
עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים. עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים כולנו יודעים את התורה. מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. שכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

Source 8

סדר רב עמרם גאון – ונוטלין ידיהן ואין צריכין לברך ענט"י. שכך אמר רב עמרם בר ששנא גאון. זה ששאלת, צריך לברך ענט"י בין קודם אכילה בין לאחר אכילה, או אינו צריך אלא בשחרית בלבד, והרי בפסח מברך שלשה פעמים.

Translation: After the meal, they wash their hands before reciting Birkas Hamazone and do not need to say the Bracha of Al Netilas Yadayim. So said Rav Amrom son of Shashna Gaon-the answer to what you asked as to whether it is necessary to recite a Bracha upon washing hands both before and after the meal or is it only necessary to wash your hands upon waking but on Pesach, it is mandatory that a person wash his hands three times and to recite the Bracha of Al Netilas Yadayim each time?

כך ראינו, שאותה נטילת ידים של שחרית אינה עולה למנין, שאותה נטילה אינה עשויה אלא לעצמה, שכיון שישן אדם קיימא לן שידים עסקניות הן, לפיכך נוטל אדם ידיו וחייב לברך. ולאכל לחם, חייב ליטול ידיו ולברך על נט"י. דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים טמא הוא (ויקרא ט"ו, י"א). הא שטף, טהור. ואמר ר' אלעזר בן ערך מכאן סמכו חכמים נטילת ידים לחולין מן התורה. לפיכך חייב ליטול ידיו וחייב לברך.

Translation: This is what we concluded. This first hand washing of the day is not related to the day being Pesach. It is an independent washing of the hands that is based on the person having arisen from sleep during which time his hands became dirty by touching inappropriate portions of his body. That is why he must wash his hands. This hand washing is mandatory. Also if a person chooses to eat bread, he too must wash his hands and recite the Bracha of Al Netilas Yadayim based on the verse: all that a person who had an emission touched and his hands have not been in contact with water is impure (Va'Yikra 15, 11) but if his hands encountered water, his hands become clean. R. Elazar son of Erach added that it is based on the verse that our Sages concluded that it is a Torah based rule that one must wash ones hands before touching certain foods. So he washes his hands before touching bread and must recite the Bracha of Al Netilas Yadayim

אבל מים אחרונים של אחר הסעודה לא יברך, ואם ברך, מוציא שם שמים לבטלה. דקא אמרינן מים ראשונים מצוה וטעונין ברכה. ואחרונים חובה ואין טעונין ברכה, מפני שחובה הוא שלא יסתכן, ולא חובת מצוה הן. דקא אמרינן מפני מה אמרו מים אחרונים חובה, מלח

סדומית יש ומסמא את העינים. וכמה, אמר אבי משתכחא כקורטא בי כורא. לפיכך נוטל ידיו ואין צריך לברך, כמו שכתבנו למעלה, בין של שחרית ובין של סעודה.

Translation: But concerning washing one's hands after a meal it is not necessary to recite the Bracha of Al Netilas Yadayim and if he does so, he has invoked G-d's name in vain. This is what we learned that the hand washing before a meal is mandatory and must be followed by the recital of a Bracha. The washing of the hands that comes after the meal is mandatory but does not require a Bracha because it became mandatory as a safety precaution that one not accidentally rub salt that was part of the meal into one eyes because that salt is so potent that it has the ability to cause blindness. How much salt? Abaye said: it is found in the proportion of one grain to a kor in any kind of salt. Therefore he washes his hands but is not required to recite a Bracha as we wrote above.

אלא בפסח, שכתבת – והרי בפסח מברך שלשה פעמים, מניין לך זו ומי אמרה לנו והיכן מקומה, לא מצינו לא במשנה ולא בתלמוד שמברך שלשה פעמים. ומי שאומר כן דברי בורות הן. בשלמא שתי פעמים ודאי קא אמרינן, אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש אעפ"י שנמל ידיו בטבול ראשון חוזר ונוטל ידיו בטבול שני שהוא של לחם, ומברך בשתייהן ענט"י אלא שלישית היכן מקומה. אם אחר המזון, כבר אמרו חז"ל מים אחרונים חובה ואין טענין ברכה. הילכך אין ברכה בפסח אלא שתי פעמים.

Translation: But you ask why on Pesach do we recite the Bracha of Al Netilas Yadayim three times? On what did you base the number three? There is no requirement in the Mishna or Talmud that you should recite a Bracha over washing on Pesach three times. Whoever told you of that rule is ignorant. Washing the hands twice at the Seder with a Bracha we agree with. So said Rav Chisda to Rabbi Ukva: although a person washed his hands for the first dipping, he must still wash his hands again before the meal and he recites the Bracha of Al Netilas Yadayim both times. Nonetheless, why recite the Bracha a third time? Is it because we wash our hands after the meal? That washing may be mandatory but it does not require a Bracha. Therefore at the Seder we recite the Bracha of Al Netilas Yadayim only twice.

שמה עדיין יש בידכם לאותה טעות שפירשו רבנן שבמקומכם לפני מר רב שר שלום גאון ז"ל, שאנו מברכין בפסח ענט"י ועל רחיצת ידים ועל שטיפת ידים, וסימן נר"ש. וצוה וכתבו לכם שטעות גדולה היא זו. חכמים ובעלי תורה כמותכם יעשו כטעות זה, מה נשתנה פסח מכל ימות השנה. ועוד לא מצינו רחיצה ושטיפה כל עיקר. שמה במקדש כשהיו כהנים רוחצים היו מברכין על רחיצת ידים, שנאמר ורחצו אהרן ובניו. ועכשיו הודע את רבנן ושאר ישראל שלא יטעו ולא יעשו אלא כמו שפירשנו לך.

Translation: Or perhaps you are following the erroneous practice that was brought to the attention of Mar Sar Shalom, Gaon, ז"ל, that for each washing on Pesach, we recite a different Bracha; first, Al Netilas Yadayim, then, Al Rechitzas Yadayim and then, Al Shtifas Yadayim which can be abbreviated as NRS. Mar Sar Shalom answered that to follow such a practice is a great error. Sages and learned men such as you should not make such a mistake. Why should Pesach be treated any differently than the other days of the year? Furthermore we have not heard of a Bracha that contains the wording Al Rechitzas Yadayim or Al Shtifas Yadayim. Perhaps while the Beis Hamikdash stood the Kohanim recited the Bracha of Al Rechitzas Yadayim based on the verse: and Aharon and his sons washed. Now advise those Rabbis and laymen as to what is proper so that they will not err and will not follow the practice that you described.

Source 8

ספר האגור הלכות נטילת ידים סימן קצט'—הורה ר"י בר"י מי שהולך בספינה ואין לו כלי ורוצה לאכול שוטף ידיו בנהר ודיו ומברך על שטיפת ידים ויש מפרשין דבין הנוטל ידיו מן הכלי בין הנוטל ידיו מן הנהר מברך על נ"י, משה"ל. ואני המחבר שמעתי ממורי אבי מה"ר יהודה ז"ל שהיה נוהג לברך על שטיפת ידים כשנוטל ידיו בים או בנהר, וכן קבל מרבותיו.

Translation: So ruled R. Yosef son of R. Yitzchok that if a person is on a boat and does not have a cup with which to wash his hands but wants to eat bread, it is sufficient if he rinses his hands in the river water and then recites the Bracha of Al Shtifas Yadayim. Others hold that whether he has access to a cup or not, he still recites the Bracha of Al Netilas Yadayim. I, the author, heard from my teacher and father, Rabbi Yehudah, that he would recite the Bracha of Al Shtifas Yadayim when he washed his hands by rinsing them in the sea or in a river and that is what he was taught by his teachers.

Source 9

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יז' עמ' ב'—אמר אביי: לא שנו אלא מים ראשונים אבל מים אחרונים חובה. אמר רב חייא בר אשי: מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שמלח סדומית יש, שמסמא את העינים.

Translation: Abaye stated: This was taught only in respect of the washing before a meal, but the washing after a meal is obligatory. R. Hiyya b. Ashi stated: Why did the Rabbis rule that washing after a meal is obligatory? Because there exists a certain Sodomitic salt that causes blindness.

Source 10

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה' עמ' ב'—שאני אומר: הדלקת נר בשבת, חובה, דאמר רב נחמן בר רב זבדא, ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב: הדלקת נר בשבת – חובה.

Translation: I say: lighting lights before Shabbos is mandatory as R. Nachman son of R. Zavda said and others say it was R. Nachman son of Rava said in the name of Rav: lighting lights before Shabbos is mandatory.